

"כי צמתם וספורד בחמישי ובשביעי" (זכריה ז') – בין תשעה באב לצום גדליה

מגילת תענית:

"בחמישה עשר באב זמן אעני כהניא [עצי כוהנים] ודלא למספד בהון' [ואין מתענים בהם]".

בכתבי היד למגילת תענית יש שתי גרסאות לאירועי חודש אב:

בכתב יד אחד נאמר: "מפני שכשעלתה גולה בראשונה התקינו להם את יום תשעה באב שיהו מביאין בו קרבן עצים. אמרו חכמים: כשיעלו למחר גלויות יהיו אף הן צריכין. התקינו להם את יום חמישה עשר באב שיהו מביאין בו קרבן עצים. וכל המתנדב קרבן למקדש, אפילו עצים, פטור מן ההספד באותו יום."

ובכתב יד נוסף כתוב: "כשעלו בני הגולה לא היו להם עצים בלשכה ... התקינו שאע"פ שהלשכה מלאה עצים, יתנדבו עצים למערכה כל זמן שירצו. דבר אחר: שנתמנו להם הרבים ועשאוים יום טוב..."

"בתלתא בתשרי אתנטלת [בטלת] אדרכתא מן שטרא"

אמרו חכמים ז"ל: אפשר שיכתב שם שמים בשטרות, נמנו עליהם וגנוזים. יום שגנוזים עשאוהו יום טוב.

1. מלכים ב כה, כב-כו: והעם הנשאָר באָרץ יהודה אָשר השָאיר נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיִּפְקֹד עֲלֵיהֶם אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן וַיִּשְׁמְעוּ כָל שְׂרֵי הַחַיִּלִּים הַמָּה וְהַאֲנָשִׁים כִּי הִפְקִיד מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת גְּדַלְיָהוּ וַיָּבֵאוּ אֵל גְּדַלְיָהוּ הַמְצַפֶּה וַיִּשְׁמַע אֵל בֶּן נַתָּנְיָה וַיִּוְחָנָן בֶּן קֶרֶחַ וַיִּשְׂרָיָה בֶן תַּנְחֻמֶת הַנְּטֻפְתִּי וַיֹּאזִנְהוּ בֶּן הַמַּעֲכָתִי הַמָּה וְאֲנָשִׁיהֶם: וַיִּשְׁבַּע לָהֶם גְּדַלְיָהוּ וַלְאֲנָשִׁיהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם אֵל תִּירָאוּ מֵעַבְדֵי הַפְּשָׁדִים שָׂבוּ בְּאֶרֶץ וְעַבְדוּ אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל וַיֵּטֵב לָכֵם: וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בֵּאֵל שְׁמַעְיָאל בֶּן נַתָּנְיָה בֶּן אֱלִישָׁמַע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַעֲשָׂרָה אָנָשִׁים אִתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת גְּדַלְיָהוּ וַיָּמֵת וְאֶת הַיְהוּדִים וְאֶת הַכְּשָׁדִים אֲשֶׁר הָיוּ אִתּוֹ בַּמְצַפָּה: וַיִּקְמוּ כָל הָעָם מִקִּטָּן וְעַד גָּדוֹל וְשְׂרֵי הַחַיִּלִּים וַיָּבֵאוּ מִצָּרִים כִּי יָרְאוּ מִפְּנֵי כְּשָׁדִים.

2. יחזקאל לג, כא-כט: וַיְהִי בַשָּׁמַיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה בַּעֲשָׂרֵי בַחֲמֵשָׁה לַחֲדָשׁ לַגְּלוּתָנוּ בֵּאֵל אֱלִי הַפְּלִיט מִירוּשָׁלַם לֵאמֹר הֲכַתָּה הָעִיר... וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם יִשְׁבִי הַחֲרֻבוֹת הָאֵלֶּה עַל אֲדַמַת יִשְׂרָאֵל אֲמַרִים לֵאמֹר: אַחַד הִנֵּה אֲבָרְהָם וַיִּירֶשׁ אֶת הָאָרֶץ וְאֲנַחְנוּ רַבִּים לָנוּ נַחֲנָה הָאָרֶץ לַמּוֹרָשָׁה: לָכֵן אֲמַר אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר אֱדֹנָי ה': עַל הַדָּם הָאֵלֶּכֶן, וְעַיִנְכֶם תִּשְׂאוּ אֵל גְּלוּלֵיכֶם, וְדָם תִּשְׁפְּכוּ - וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ: עֲמַדְתֶּם עַל חֲרָבְכֶם, עֲשִׂיתֶן תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ: כֹּה תֹאמַר אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר אֱדֹנָי ה': חַי אֲנִי אִם לֹא אֲשֶׁר בְּחֲרָבוֹת בְּחָרֵב יִפְּלוּ וְאֲשֶׁר עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה לַחֲנִיָּה נִתְּמִיו לְאֶכְלוֹ וְאֲשֶׁר בַּמְצַדּוֹת וּבַמְּעָרוֹת בְּדָבָר יָמוּתוּ: וְנִתְּמִי אֶת הָאָרֶץ שְׂמָמָה וּמִשְׁמָה וְנִשְׁבַּת גְּאוֹן עֲזָה וְשָׂמְמוּ הָרִי יִשְׂרָאֵל מֵאִין עוֹבָר: וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' בַּתְּמִי אֶת הָאָרֶץ שְׂמָמָה וּמִשְׁמָה עַל כָּל תּוֹעֵבֹתֶם אֲשֶׁר עֲשׂוּ:

3. ירמיהו מ, ו-מא, א: וַיָּבֵא יְרֵמְיָהוּ אֵל גְּדַלְיָה בֶן אַחִיקָם הַמְּצַפְתָּה וַיֵּשֶׁב אִתּוֹ בַּתּוֹךְ הָעָם הַנּוֹשְׂאִים בְּאֶרֶץ: וַיִּשְׁמְעוּ כָל שְׂרֵי הַחַיִּלִּים אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה הַמָּה וְאֲנָשִׁיהֶם כִּי הִפְקִיד מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בְּאֶרֶץ וְכִי הִפְקִיד אִתּוֹ אָנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף וּמִדַּלַת הָאָרֶץ מֵאֲשֶׁר לֹא הִגְלוּ בְּבָלָה: וַיָּבֵאוּ אֵל גְּדַלְיָה הַמְּצַפְתָּה וַיִּשְׁמַע אֵל בֶּן נַתָּנְיָהוּ... הַמָּה וְאֲנָשִׁיהֶם: וַיִּשְׁבַּע לָהֶם גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן וַלְאֲנָשִׁיהֶם לֵאמֹר אֵל תִּירָאוּ מֵעַבְדֵי הַפְּשָׁדִים שָׂבוּ בְּאֶרֶץ וְעַבְדוּ אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל וַיֵּטֵב לָכֵם: וְאֲנִי הֲנִי יֹשֵׁב בַּמְצַפָּה לְעַמֵּד לִפְנֵי הַפְּשָׁדִים אֲשֶׁר יָבִאוּ אֵלֵינוּ וְאַתֶּם אֲסַפּוּ יַיִן וְקִיץ וְשָׂמְו וְשָׂמְו בְּכַלֵּיכֶם וּשְׂבוּ בְּעִרְיֹכֶם אֲשֶׁר תִּפְשֹׁתֶם: וְגַם כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּמוֹאֵב וּבְכַנְזִי עֲמֹוּ וּבְאֲדוּם וְאֲשֶׁר בְּכָל הָאֲרָצוֹת שְׁמַעוּ כִּי נָתַן מֶלֶךְ בָּבֶל שְׂאֲרִית לַיהוּדָה וְכִי הִפְקִיד עֲלֵיהֶם אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶן אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן: וַיִּשְׂבוּ כָל הַיְהוּדִים מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נָדְחוּ שָׁם וַיָּבֵאוּ אֶרֶץ יְהוּדָה אֵל גְּדַלְיָהוּ הַמְּצַפְתָּה וַיֹּאסְפוּ יַיִן וְקִיץ הִרְבֵּה מְאֹד: וַיִּוְחָנָן בֶּן קֶרֶחַ וְכָל שְׂרֵי הַחַיִּלִּים אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בָּאוּ אֵל גְּדַלְיָהוּ הַמְּצַפְתָּה... וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי

בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מזרע המלוכה ורבי המלך ועשרה אנשים אתו אל גדליהו בן אחיקם המצפתה ויאכלו
שם לחם יחדו במצפה...

4. זכריה פרקים ז, א-יד: ויהי בשנת ארבע לדרגוש המלך היה דבר ה' אל זכריה בארבעה לחדש התשעי בכסלו: וישלח
בית אל שר אצור ורגם מלך ואנשיו לחלות את פני ה': לאמר אל הפהנים אשר לבית ה' צבאות ואל הנביאים לאמר האבקה
בחךש הקמשי הנזר כאשר עשיתי זה כמה שנים: ויהי דבר ה' צבאות אלי לאמר: אמר אל כל עם הארץ ואל הפהנים לאמר
פי צמתם וספוד בקמישי ובשביעי וזה שבועים שנה הצום צמתני אני: וכי תאכלו וכי תשתו הלוא אתם האכלים ואתם
השתים: הלוא את הדברים אשר קרא ה' ביד הנביאים הראשנים בהיות ירושלם ישבת ושלנה ועריה סביבתי והנגב
והשפלה ישב: ויהי דבר ה' אל זכריה לאמר: פה אמר ה' צבאות לאמר משפט אמת שפטו וחסד ורחמים עשו איש את
אחיו: ואלמנה ויתום גר ועני אל תעשקו ורעת איש אחיו אל תחשבו בלבבכם: (יא) וימאנו להקשיב ויתנו כתרף סררת
ואזניהם הכבירו משמוע: ולבם שמו שמיר משמוע את התורה ואת הדברים אשר שלח ה' צבאות ברוחו ביד הנביאים
הראשנים ויהי קצף גדול מאת ה' צבאות: ויהי כאשר קרא ולא שמעו בן יקראו ולא אשמע אמר ה' צבאות: ואסערם על כל
הגוים אשר לא ידעום והארץ נשמה אחריהם מעבר ומשב וישימו ארץ חמדה לשמה:

ח, א-כב: ויהי דבר ה' צבאות לאמר: פה אמר ה' צבאות קנאתי לציון קנאה גדולה וחסמה גדולה קנאתי לה: פה אמר ה'
שבתי אל ציון ושכנתי בתוך ירושלם ונקראתה ירושלם עיר האמת והר ה' צבאות הר הקדש: פה אמר ה' צבאות עד ישבו
זקנים וזקנות ברחבות ירושלם ואיש משענתו בידו מרב מימים: ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתי: פה
אמר ה' צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא נאם ה' צבאות....

ויהי דבר ה' צבאות אלי לאמר: פה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום הקמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה
לששון ולשמחה ולמצודים טובים והאמת והשלום אהבו: פה אמר ה' צבאות עד אשר יבאו עמים וישבי ערים רבות: והלכו
ישבי אחת אל אחת לאמר גלכה הלוח לחלות את פני ה' ולבקש את ה' צבאות אלכה גם אני: ובאו עמים רבים וגוים
עצומים לבקש את ה' צבאות בירושלם ולחלות את פני ה': פה אמר ה' צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מפל
לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר גלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם:

5. עזרא ג, יב-יג: ורבים מהפהנים והלויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון בנסדו זה הבית בעיניהם בכים
בקול גדול ורבים בתרועה בשמחה להרים קול: ואין העם מפירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם כי העם מריעים
תרועה גדולה והקול נשמע עד למרחוק: